5. Грин А. С. Собрание сочинений в шести томах. – М.: Правда, 1980. – Т. 3.– 494 с.
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка: Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Русский язык, 1990. – 921 с.
7. Иванова Л. П. Пособие по спецкурсу "Отображение языковой картины мира автора в художественном тексте" (на материале романа А. С. Пушкина "Евгений Онегин"). – К., 2000. –54 с.
8. Дикова Т. Ю. Функции мотивно – тематических антиномий в малой прозе А. Грина 20–х годов// Александр Грин: человек и художник: Материалы Четырнадцатой Международной научной конференции.– Симферополь: Крымский Архив, 2000. – 107 – 114 с.
9. Васильева А. Н. Художественная речь. Курс лекций по стилистике для филологов: Учебное пособие. – М.: Русский язык, 1983. – 256 с.
10. Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка. – К.: Рад. школа, 1989. – 511 с.

УДК 811.111

Анна Козловська

ЗАСОБИ ЕКСПЛІКАЦІЇ ЕКСТРЕМАЛЬНОСТІ В СИНОПТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Повідомлення про погоду, вміщені в газеті *"The Washington Times"*, різноманітні за формою та змістом; тексти погоди (ТП) *Today in Weather History* посідають серед них особливе місце. Модель побудови цих повідомлень традиційна: заголовок, текст. Текст складається з одного-двох речень, проте за силою впливу на реципієнта ця максимально компресована інформація не поступається повнозначному великому тексту. ТП *Today in Weather History* являє собою своєрідну "книгу рекордів Гінеса" щодо екстремальних або катастрофічних природних явищ. Поряд із датою, в текстах зазначається характер екстремуму, позначена територія, на якій спостерігалось явище, наводяться дані щодо нанесених збитків (кількість людських жертв, зруйнувань, фінансових втрат тощо).

Пор. *On March 21, 1952, a massive outbreak of tornadoes rampaged from Missouri to Alabama. The tornadoes killed 343 people, destroyed 3,500 homes and caused property damage in excess of 15 million (March 21, 1998). – 21 березня 1952 року численні спалахи торнадо лютували від Міссурі до Алабами. Від наслідків ураганів загинуло 343 чоловіка, було зруйновано 3500 домів, нанесені збитки склали більш ніж 15 мільйонів доларів.*

ТП *Today in Weather History* являє собою своєрідне "зведення" екстремальних явищ. Головною метою

виникнення даного типу ТП є необхідність урізноманітнити інформацію, виявити зміни клімату з плином часу, привернути увагу читачів. До "зведень" входять повідомлення про засухи, незвичайні грози, градобій, дощові періоди (літо, осінь, весна), ранній початок морозів, небувалий сніговий покрив та повені, торнадо, урагани, буревії, удари блискавки. Весь комплекс екстремальних явищ сприяє отриманню більш повної і вірогідної картини погоди. ТП *Today in Weather History* – це своєрідна модель тієї дійсності, що мала місце в далекому і не дуже далекому минулому.

У період науково-технічної революції залежність людини від примх погоди та змін клімату зменшилась порівняно з найдавнішими часами. Проте найновіша техніка не в змозі захистити світ від збитків та потрясінь, зумовлених екстремальними природними явищами. Це є однією з причин різнобічного вивчення і використання знань про клімат і його зміни. Для вирішення цієї проблеми використовуються не лише дані метереологічних спостережень, але й кліматичні відомості, що містяться в різноманітних літописних зведеннях. В історичних джерелах зосереджена надзвичайно багата й найбільш достовірна інформація про коливання клімату і перш за все екстремальні метереологічні явища, що завдали великих збитків економіці окремих держав і призвели до загибелі тисяч людей [1,7]. Історичні свідчення стали джерелами багатьох ТП *Today in Weather History.*

Пор. *On March 26, 1660, John Hull of Boston recorded the arrival of a snowstorm that proved to be the worst of that year. New England colonists learned that wintry weather could last into spring (March 26, 1998). – 26 березня 1660 року мешканець Бостону Джон Халл записав, що сніговий буревій виявився найгіршим за весь рік. Колоністи з Нової Англії дізналися, що зимова погода може тривати й весною.*

ТП *Today in Weather History* як продукт аналітичної діяльності журналіста має відбиток попередньої роботи: до нього на правах аргументів увійшли факти, зібрані журналістом в результаті вивчення документів. Документи в свою чергу являють собою кропітку роботу істориків, метеорологів, геофізиків, які узагальнили всі спостереження, опитування, історичні документи.

Життя політичних і державних діячів США тією чи іншою мірою, безпосередньо або опосередковано пов'язане з природними екстремумами. У ТП *Today in Weather History* наведені реальні події, в яких згадуються імена Дж. Вашингтона (July 24, 1998), Т.Джефферсона (July 4, 1998),

Б. Франкліна (June
Франсіса Дрейка (Ju

Пор. *While he
horse "Sinbad the Sa
Days". The horse was
1982, at Kanab, Ut
Рональд Рейган їзди
мореходець під час з
смерті". Цей кінь з
1982 року в місті K*

Іноді резуль
кумедна ситуація,
ефекту обманутого о

Пор. (ТП-1) *O
Gulf Coast. At Bay S
standing, and six fe
alligators were wash
27, 1998). – 27
узбережжя Морсько
Міссурі, залишилис
шість футів води
були викинуті з
Алабама.*

(ТП-2) *Dense
nation caused unusu
May 19, 1780. No
causing chickens to
був викликаний лю
країни, призвів до
Англії 19 травня
темним, як і опівн
ночівлю.*

ТП-*1 і* ТП-2
викликають спусто
до сприйняття ф
густого туману. І
порушується факт
алігаторів на вули
ночівлю вдень). З
інформації, яка є
цікавою.

Фатальні й
невід'ємною ча
викликають певні

Б. Франкліна (June 23, 1998), Р. Рейгана (May 3, 1998), Франсіса Дрейка (June 23, 1998).

Пор. *While he was an actor, Ronald Reagan rode the horse "Sinbad the Sailer" in the television series "Death Valley Days". The horse was struck and killed by lightning on May 3, 1982, at Kanab, Utah (May 3, 1998).* – *Будучи актором, Рональд Рейган їздив верхи на коні на прізвисько Сіндбад-мореходець під час зйомки телевізійного серіалу "Дні долини смерті". Цей кінь загинув через удар блискавки 3 травня 1982 року в місті Канаб, штат Юта.*

*І*ноді результатом екстремуму є непередбачувана, кумедна ситуація, яка деякою мірою відповідає вимогам ефекту обманутого очікування.

Пор. (ТП-1) *On July 27, 1819, a hurricane devastated the Gulf Coast. At Bay St. Louis, Miss., only three houses were left standing, and six feet of water flooded the streets. Turtles and alligators were washed up onto the streets in Mobile, Ala. (July 27, 1998).* – *27 липня 1918 року ураган спустошив узбережжя Морського заливу. В бухті Святого Луки, штат Міссурі, залишились непошкодженими лише три будинки, шість футів води затопили вулиці. Черепахи і алігатори були викинуті з води на вулиці міста Мобайл, штат Алабама.*

(ТП-2) *Dense smoke from forest fires in the interior of the nation caused unusual darkness at midday in New England on May 19, 1780. Noon seemed almost as dark as midnight, causing chickens to roost (May 19, 1998).* – *Густий смог, що був викликаний лісовими пожежами в центральних районах країни, призвів до нечуваної полуденної пітьми в Новій Англії 19 травня 1780 року. Полудень здавався так само темним, як і опівночі, що змусило курчат влаштуватись на ночівлю.*

ТП-*1 і* ТП-2 подають інформацію про екстремуми, які викликають спустошення, руйнування. Читач підготовлений до сприйняття фактів про фатальні наслідки урагану і густого туману. Проте лінійність, безперервність розповіді порушується фактами малої ймовірності (поява черепах і алігаторів на вулицях міста; курчата, які влаштовуються на ночівлю вдень). Увага читача сфокусована на тій частині *і*нформації, яка є найменш передбачуваною і тому найбільш цікавою.

Фатальні й руйнівн*і* наслідки, нещасні випадки є невід'ємною частиною більшості екстремумів, що викликають певні емоції у реципієнтів. Звернення до емоцій

відіграє суттєву роль в процесі переконання [13,94]. В емоціях і почуттях людина виявляє своє ставлення до того змісту, що пізнається. Між людиною і навколишнім світом установлюються об'єктивні відносини, які стають предметом почуттів та емоцій, при чому почуття формуються й розвиваються на основі емоцій. У даному випадку під предметом розгляду ми розуміємо певний природний екстремум, катастрофічні наслідки якого викликають негативне ставлення до нього. В свідомості людини позитивне сприймається як норма, і тому людській свідомості і мові властивий більш ретельний підхід до негативного сприйняття дійсності [2,33]. Увага адресата сфокусована на ТП, в якому звернення до емоцій сприяє реалізації прагматичної функції – посилює вплив висловлювання на реципієнта. Лінгвістичний аспект вивчення емоцій [9,135] полягає в дослідженні того, як останні опосередковуються в мові і виявляються в ТП. Емоції відображаються в трьох стратегіях: лексиці, що називає, означає емоції; лексиці, що описує емоції; лексиці, яка виражає емоції [11,91]. ТП *Today in Weather History* замість слова-назви емоції використовує словосполучення, до складу якого входить похідний від нього прикметник.

Пор. *In the raging torrents (July 20, 1998), violent thunderstorms (July 2, 1998; September 26, 1998), severe thunderstorms (July 15, 1998), raging rain (June 27, 1998), severe hailstorm (September 22, 1998).*

У таких випадках ми маємо справу з описом емоцій, а не з прямою їх назвою. Всі прикметники використовуються як метафоричні епітети для опису природних катаклізмів, незвична сила і катастрофічні наслідки яких викликають у реципієнта почуття страху. Ефективність виникнення емоцій, які викликають почуття страху залежить від певних складових: а) констатації загрози; б) її реальності; в) пропозиції можливих дій щодо її зменшення/запобігання [12,145]. ТП *Today in Weather History* відповідає усім вимогам співбесіди: констатує природний екстремум, вказує за допомогою фактологічної інформації на його реальність та іноді пропонує певні заходи щодо послаблення його загрози.

Пор. *Over 1,000 people drowned when a storm surge accompanying a hurricane inundated Charleston, S.C., Aug. 27, 1893. Such events have led to the adoption of hurricane safety plans by emergency officials (August 27, 1998). – 27 серпня 1893 року більше 1000 чоловік затонули, коли штормова хвиля, яка супроводжувала ураган, затопила Чарлстон, штат Південна Кароліна. Ці події привели до затвердження*

засобів безпеки проти ураганів офіційними представниками з надзвичайних ситуацій.

Переконливість джерела інформації має велике значення при адекватному сприйнятті прагматичних інтенцій ТП. Ступінь переконливості визначається рівнем довіри адресата до джерела повідомлення. Достовірність – категорія суб'єктивна: саме від адресата залежить довіра до того чи іншого повідомлення [7,219]. Достовірність визначається нами як істинність з точки зору реципієнта, що свідчить про важливість урахування думки адресата в процесі прагматичної інтерпретації повідомлення. Негативна оцінка адресатом достовірності повідомлення накладає суттєві обмеження на перлокутивний ефект ТП.

ТП *Today in Weather History* розглядає імена історичних осіб і подій, державних діячів, що робить інформацію більш переконливою. Використання професійної термінології, згадування про роботу офіційних служб, які прогнозують та вивчають екстремуми або займаються усуненням їх наслідків, викликають довіру до джерела інформації, зменшують почуття страху перед природними катаклізмами.

Пор. *A wind gust of 164 mph was recorded at the National Hurricane Center in Coral Gables (August 23, 1998). Satellite imagery showed that the haze was actually dust that had been picked up by the wind in Africa and carried westward across the Atlantic Ocean (July 19, 1998). The world's lowest sea level barometric pressure was found in the center of Typhoon Tip, 520 miles northwest of Guam, on Oct. 12, 1979 (October 12, 1998). The resulting damage led to the first widespread flood control projects undertaken by the government (March 23, 1998).*

Довіра до джерела інформації складається з декількох компонентів: його компетентності, надійності, атрактивності [12,142] Арістотель описував ці компоненти як звернення до розуму (*logos*), емоцій (*pathos*), особистості й авторитету (ethos) [13,39]. Термін Арістотеля *logos* співвідноситься з компетентністю джерела інформації, ethos – з його надійністю, *pathos* – з динамічністю, атрактивністю. *Today in Weather History* відповідає усім вимогам формування довіри до джерела інформації, що робить його переконливим і достовірним.

Звернення до розуму адресата здійснюється шляхом використання логічних прийомів дедукції та індукції, що виявляється в тексті на рівні змісту і знаходить своє вираження в мові. При дедукції відштовхуються від

загальновідомого, універсального твердження щодо певної обставини.

Пор. *Most people look forward to springtime mildness as soon as the season begins, but winter often has a few more tricks up its sleeve. On March 22, 1784, an unusual cold snap in the Carolinas damaged buds on the peach trees (March 22, 1998). – Більшість людей з початком весни з нетерпінням сподіваються на довгоочікуване тепло, але зима часто має в запасі декілька сюрпризів. 22 березня 1784 року незвично різке похолодання в Караліносі знищило бруньки на персикових деревах.*

При індукції відштовхуються від поодиноких прикладів і роблять загальний висновок.

Пор. *Lightning sparked 335 separate forest fires in the northern Rockies on July 12, 1940. Too often, western thunderstorms contain little or no rain and the fires quickly spread (July 12, 1998). – Блискавка стала причиною 335 окремих лісових пожеж у північній частині Скельних гір 12 липня 1940 року. Дуже часто грози на заході країни проходять практично без дощу й вогонь розповсюджується дуже швидко.*

ТП *Today in Weather History* являє собою симбіоз переконання та аргументації. Мета аргументації – переконати адресата в аутентичності твердження за допомогою логіки, фактів, звернення до емоцій, розуму та авторитету. Переконання має на меті не тільки знайти істину, але й переконати читача діяти певним чином [14,252]. Інформаційне повідомлення про погоду співвідноситься з реальними особистостями, подіями, фактами, коли звертаються до емоцій та розуму читача. Прагматичні інтенції адресанта знаходять своє відображення у екстралінгвістичному середовищі, коли під впливом прочитаного з'являється необхідність стежити за прогнозом погоди, вживати відповідних застережних заходів під час злив, снігопадів, потужних поривів вітру тощо. Застереження – це інформування співрозмовника про можливі труднощі, проблеми, іншими словами, про несприятливі для адресата наслідки якої-небудь дії (явища) [8,117]. ТП дотримується принципу дистанціювання, коли на перший план виступає ідея про те, що небезпека для адресата виходить не від адресанта, а від зовнішніх умов. Переконуючи у реальності загрози природного екстремуму, ТП змушує у той самий час вживати відповідних застережних заходів.

Лексико-семанти
(екстремальні природні
(снігова буря), *hurrica*
(злива), *heat* (спека), *l*
(вітер), *sandstorm* (піщ
smog (смог), *thundersto*
як наслідок спеки або
cold (холод), *snow* (сні
eruption (виверження
surge (штормова хви
blizzard (хуртовина).

Аналіз ТП *Toda*
загальну картину екст

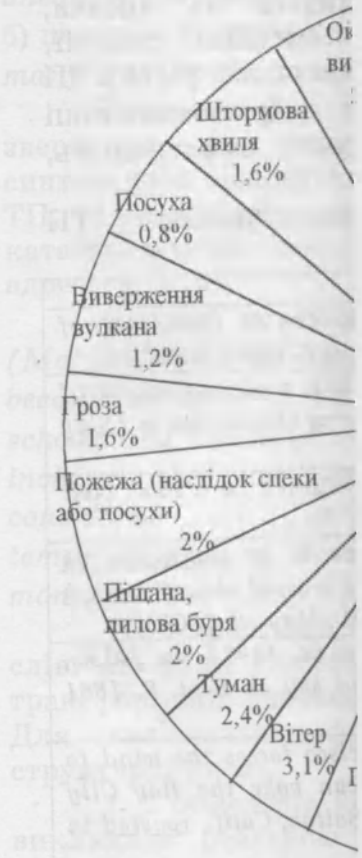

ТП *Today in W*
слова, емоційність як
що пов'язані з денота
maximum, minimum
disastrous, hit, deadly
поле "екстремальніс
раціональний стан

Лексико-семантичне поле *weather extremes* (екстремальні природні явища) складається із слів *snowstorm* (снігова буря), *hurricane* (ураган), *tornado* (торнадо), *shower* (злива), *heat* (спека), *lightning* (блискавка), *hail* (град), *wind* (вітер), *sandstorm* (піщана буря), *duststorm* (пилова буря), *smog* (смог), *thunderstorm* (гроза), *flood* (повінь), *fire* (пожежа як наслідок спеки або посухи), *drought* (посуха), *fog* (туман), *cold* (холод), *snow* (сніг), *gale* (шторм), *storm* (буря), *volcanic eruption* (виверження вулкана), *frosts* (приморозки), *storm surge* (штормова хвиля), *cold snap* (різке похолодання), *blizzard* (хуртовина).

Аналіз ТП *Today in Weather History* дозволив скласти загальну картину екстремальних природних явищ.

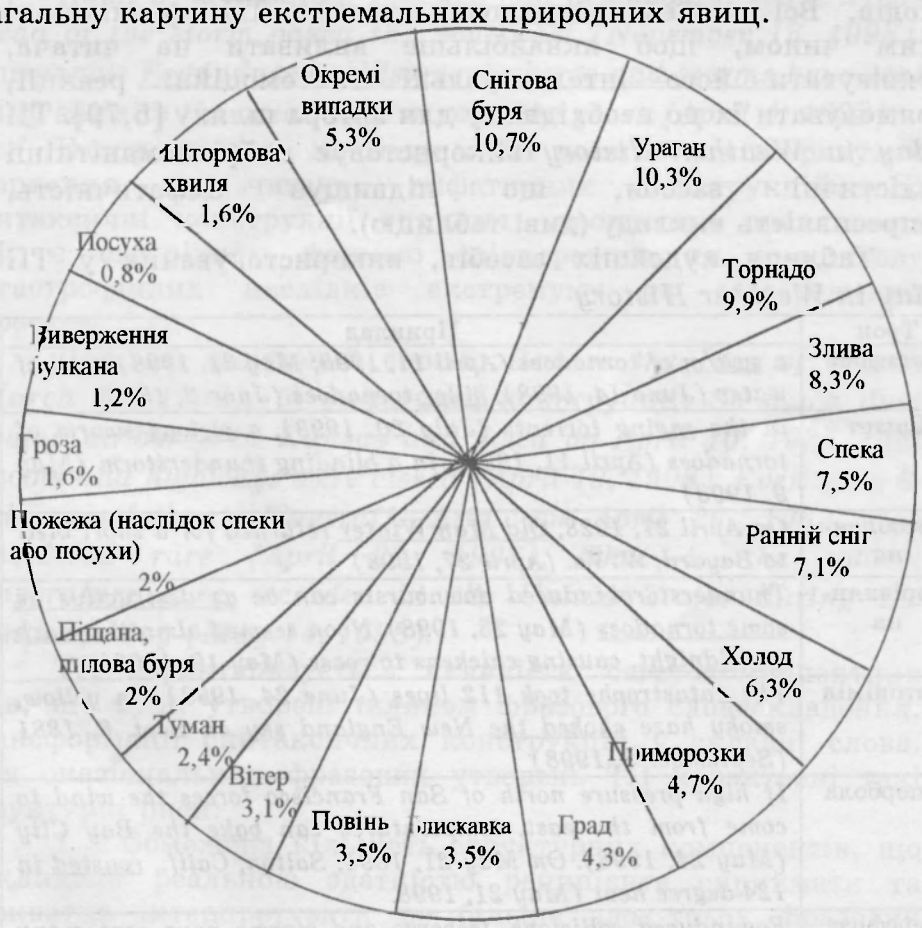

ТП *Today in Weather History* широко використовує слова, емоційність яких залежить від асоціацій та реакцій, що пов'язані з денотатом (*fatalities, damage, kill, die, extreme, maximum, minimum, destroy, record, record-breaking, disastrous, hit, deadly* тощо). Ці слова формують тематичне поле "екстремальність", яке впливає на емоційний та раціональний стан адресата. Збагачення мови подібними